

התיישנות

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית:

מאז ימי בבית הספר היסודי אני חולם להיות עורך דין, החקיקה והמשפט תמיד היו בין הנושאים המעניינים בעיני. ככל שגדלתי, גיליתי עוד ועוד עניין בתחום, ראיתי הרבה תוכניות משפטיות בטלוויזיה בהן מתנהל משפט מפרך אשר בסופו השופט מטיח את פטיש העץ שלוש פעמים חזקות בסדן ואומר האם הנאשם אשם או לא אשם. היום, ברור לי שעולם המשפט שכל כך רציתי להכיר, הרבה יותר מעניין ורחב מהנראה בתוכניות הטלוויזיה. התכנים המדיינים בו, הסוגיות, הלבטים המוסריים והדילמות הערכיות והמשפטיות מעניינות הרבה יותר מכל מקצוע אחר. ככל שגדלתי והעמקתי יותר ויותר בחוק ובפסיקה, נחשפתי לעולם אחר לגמרי ממה שחשבתי. אחד מן התחומים אשר עניין אותי יותר מכל, בשל השכיחות שלו, בשל הסוגיות המעניינות והעמוקות הקיימות בו הוא ההתיישנות.

מקווה שתיהנו מקריאת העבודה,

תוכן העניינים

4	מבוא	פרק ראשון
5	עמדת המשפט הישראלי	פרק שני
10	פסקי דין בנושא	פרק שלישי
13	עמדת המשפט העברי	פרק רביעי
18	השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי	פרק חמישי
20	סיכום	פרק שישי
21		ביבליוגרפיה

מבוא:

התיישנות מוגדרת כך: תקופה סטטוטורית שלאחריה לא תיזקק ערכאה שיפוטית ההתיישנות חלה בהליכים פליליים, משמעתיים ואזרחיים. בהליך המנהלי חלה דוטרינת השיהוי). בהליך אזרחי משמעות ההגדרה האמורה היא, שאם קבועה בחיקוק תקופת התיישנות של תביעות מסוג מסוים, ואדם מגיש לבית משפט תביעה מאותו סוג בחלוף תקופת ההתיישנות – חייב בית המשפט לדחות את התובענה בלי לבחון אם התובע זכאי לסעד, ובלבד שהנתבע טען במועד את טענת ההתיישנות. לצד ההתיישנות מוכרות בדין עילות שעוצרות את מירוץ ההתיישנות, כלומר משעות את ההתיישנות בפרק הזמן הרלוונטי. נדגים: ראובן ושמעון התקשרו בהסכם למכר רכב: ראובן ימסור לשמעון את המכונית, וכעבור שבוע ישלם שמעון סכום כסף. ראובן מסר לשמעון את המכונית כמוסכם, אך שמעון הפר את חלקו בהסכם ולא שילם לראובן את התמורה שהתחייב לשלם. חוק ההתיישנות קובע תקופת התיישנות בסיסית של שבע שנים לתביעות בגין חיוב לשלם סכום כסף. ראובן הגיש תובענה לתשלום נגד שמעון בחלוף למעלה משבע שנים מיום ששמעון היה מחויב לשלם לו. שמעון טען במועד שהתביעה התיישנה. על בית המשפט לדחות את התובענה אף שלפי הדין המהותי – במקרה זה דיני החוזים – יש לראובן זכות לקבל תשלום משמעון לפי ההסכם. הוראה נוספת בחוק ההתיישנות קובעת שאם התובע קטין, לא תבוא תקופת קטינותו במניין ההתיישנות. בדוגמה שלנו נניח שראובן היה בן 17 בעת חתימת החוזה. הוא רשאי לתבוע את שמעון במשך שבע שנים מיום שמלאו לו (לראובן)18.

עמדת המשפט הישראלי

בדיני ההתיישנות, מקובל להבדיל בין שני סוגים של התיישנות:

התיישנות מהותית, שבה הכוונה כי עילת התביעה – על פי הוראת דין מפורשת – אינה ניתנת עוד לתביעה לביצוע או אכיפה בכל דרך.

התיישנות דיונית, שמשמעה כי עילת התביעה העומדת לתובע, קיימת בעולם הזכויות המופשט, אך קיים מחסום-דיוני, לפיו בית המשפט לא ייזקק לתביעה מחמת התיישנותה, אם כי אין בכך לבטל את הזכות עצמה, שניתנת למימוש או לביצוע בדרך משפטית אחרת.

כך למשל, נושא שיש לו על חובו ערבון, משכנתה, משכון או שעבוד כיוצא באלה, אין בהתיישנות הדיונית של החוב – המונעת הגשת תביעה בבית המשפט – כדי לפגוע בזכותו המהותית להיפרע מן השעבוד¹. כך גם למשל, פסק דין שאינו טעון ביצוע, כגון שהוא הצהרתי, אינו נתון להתיישנות כלל, וכך גם חובות שניתנים לביצוע לפי חוק המסים (גבייה). אולם בית המשפט העליון פסק שהתיישנות חלה על חובות ארנונה וכי אדם יכול לפנות לבית המשפט כדי להכריח את רשות מקומית שלא לגבות ארנונה שהתיישנה.

התפתחות החוק במהלך השנים:

בישראל, עד שנחקק חוק ההתיישנות הנוכחי², חלו הסדרי התיישנות שנקבעו שחוק ההתיישנות ביטל.

וישראלית מנדטורית בפסיפס של חיקוקים: בחחיקה עות'אמנית, חלק ניכר מחקיקת ההתיישנות שקדמה לו וקבע הסדר כללי שחל, בשינויים מסוימים, עד לצד ההסדר הכללי עומדים בעינם הסדרים מיוחדים, הנוגעים בין היתר להתיישנות היום. במקרקעין ובנזיקין..

¹ (סעיף 20 לחוק ההתיישנות).
² בשנת 1958.

תקופות התיישנות במשפט האזרחי – הכלל וחריגיו:

במשפט האזרחי ככלל, לעניין התקופה שבה מתיישנת תביעה שלא הוגשה עליה תובענה³ מבחינים בין כזו שבמקרקעין וכזו שלא:

(1) בשאינו מקרקעין – ההתיישנות היא לאחר 7 שנים;

(2) במקרקעין- 15 שנה; אלא אם כן נרשמו בספרי האחזקה/טאבו- אז תקופת ההתיישנות היא 25 שנה".

חריגים לתקופת ההתיישנות נמצאים בחוק ההתיישנות עצמו, בחוקים אחרים ובפסיקה, למשל:

- בענייני התיישנות רשאים בעלי דין להסכים, בחוזה בכתב, על תקופת התיישנות ארוכה מן הקבועה בחוק ההתיישנות, ובתביעה שעניינה אינו מקרקעין – גם על תקופת התיישנות קצרה מן הקבועה בחוק, ובלבד שלא תקצר משישה חדשים⁴.
- פסק דין מתיישן לאחר 25 שנה, למעט פסק דין שלפי תכנו אינו טעון ביצוע אינו נתון להתיישנות⁵.
- ס' 31 לחוק חוזה הביטוח קובע כי תקופת התיישנות על עילת תביעה לתגמולי ביטוח תעמוד על 3 שנים.
- נזק שיסודו בעוולה יתיישן לאחר 7 שנים מהיום בו התגלה הנזק או 10 שנים מהיום בו אירע הנזק, לפי המוקדם מביניהם⁶.

³ (סעיף 5 לחוק ההתיישנות)

⁴ (סעיף 19 לחוק ההתיישנות).

⁵ (סעיף 21 לחוק ההתיישנות).

כלל מועד היווצר העילה המתיישנת וחריגיו:

שאלה יסודית היא מתי מתחיל מניין תקופת ההתיישנות. הכלל הוא כי "תקופת ההתיישנות מתחילה ביום שבו נולדה עילת התובענה"⁷. מכאן, שעילת תביעה תתיישן אוטומטית אם הזמן בין מועד היווצר העילה לבין מועד הגשת התביעה, ארוך מהתקופה הקבועה בחוק.

לכלל זה נוצרו חריגים, שהביאו לדחיית המועד לתחילת מניין ההתיישנות. דוגמאות:

- חריג "התיישנות שלא מדעת" קובע כי אם נעלמו מהתובע העובדות המהוות את עילת התובענה, מסיבות שלא היו תלויות בו ושאף בזהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שבו **נודעו** לתובע עובדות אלה⁸.
- מקום שנוצר פער בין "מועד היוולד העילה", לבין מועד "היודעה" לתובע נטתה הפסיקה לקבוע כלל של "ידיעת עיקרי עילת התביעה".
- חריג אחר העוסק ב"עילת המרמה", קובע כי הייתה עילת התובענה תרמית או הונאה מצד הנתבע, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שבו **נודעה** לתובע התרמית או האונאה⁹.
- חריג אחר הנוגע לעוולות נזיקיות – קובע כי "היום שנולדה עילת התובענה" הוא אחד מאלה¹⁰.

⁶ (סעיף 89(2) לפקודת הנזיקין).

⁷ (סעיף 6 לחוק ההתיישנות).

⁸ (סעיף 8 לחוק ההתיישנות).

⁹ (סעיף 7 לחוק ההתיישנות).

¹⁰ (סעיף 89 לפקודת הנזיקין).

(1) מקום שעילת התובענה היא מעשה או מחדל – **היום שבו אירע** אותו מעשה או מחדל; ואם הוא נמשך והולך – היום שבו חדל;

(2) מקום שעילת התובענה היא נזק שנגרם על ידי מעשה או מחדל – היום **שבו אירע אותו נזק**; לא נתגלה הנזק ביום שאירע – היום **שבו נתגלה הנזק**, אלא שבמקרה אחרון זה תתיישן התובענה אם לא הוגשה **תוך עשר שנים מיום אירוע הנזק**.

- לבית המשפט נתון השיקול האם להאריך את תקופת ההתיישנות.

התיישנות: חישוב התקופה

(א) תחילת ההתיישנות – היווצרות עילת התביעה

בדרך כלל מתחילים למנות תקופת התיישנות ברגע שנוצרת עילת התביעה למונח "עילת תביעה" יש משמעויות שונות בהקשרים שונים. כשנעשה בו שימוש בקשר למניין תקופת ההתיישנות, הכוונה למועד שבו מתקיימות כל העובדות לפי היסודות שקובע 18 החיוניות לביסוס תביעה שתאפשר לתובע לזכות בסעד אפקטיבי, בגינה הדין המהותי.

מה אורכה של תקופת ההתיישנות? כאן המקום להבחין בין תקופת התיישנות בסיסית לבין תקופת התיישנות אפקטיבית. הסדרי התיישנות שונים קובעים תקופות התיישנות בסיסיות לסוגים שונים של תביעות. למשל, חוק ההתיישנות קובע תקופת התיישנות בסיסית בת חמש-ושבע שנים לתביעות לזכות שאינה עשרה או עשרים וחמש שנה לתביעות לזכות במקרקעין, אם חלפה תקופת ההתיישנות הבסיסית אלו הוגשה תובענה במהלכה, תתיישן במקרקעין. התביעה ובית המשפט לא ייזקק לה, ובלבד שהנתבע טען טענת התיישנות במועד. ברם תקופת ההתיישנות הבסיסית היא רק נקודת המוצא לחישוב תקופת ההתיישנות. הסדרי התיישנות בדרך כלל כוללים

הוראות המאריכות את התקופה הבסיסית. הוראות אלו נחלקות לשתי קבוצות עיקריות: עילות השעיה ועילות הארכה. "עילות השעיה" הן עילות שבהתקיים איזו מהן מושעה מירוץ ההתיישנות (בטרם הסתיים) למשך פרק הזמן שבו מתקיימות הנסיבות המוגדרות בה. למשל, אם נולדה עילת תביעה בעת שהתובע לא ידע, ולא היה צריך לדעת, את העובדות המבססות אותה, תושעה תקופת ההתיישנות עד ליום שבו היה עילת השעיה זו מכונה "כלל הגילוי" (יכול התובע לגלותן לפי אמת מידה אובייקטיבית).

מירוץ התקופה הבסיסית יחל אפוא מרגע הידיעה בכוח על אודות העובדות המגבשות את עילת התביעה, ובסופו תתקבל "תקופת התיישנות אפקטיבית". תקופה זו מורכבת משתי תקופות משנה:

- (1) תקופה שאינה – נמנית החל ממועד היווצרות העילה ועד למועד הידיעה בכוח
- (2) תקופה שנמנית – החל ממועד הידיעה בכוח ועד סוף התקופה הבסיסית.

פסקי דין בנושא

פסק דיו קשת-

ת"א (תל אביב יפו) 1903-01-14

אייזנברג נ' שידורי קשת בע"מ

פורסם באתר נבו

בבית משפט השלום בתל אביב

התובע נשלח על ידי הנתבעת לראיון עיתונאי, ולטענת התובע הוא לא הוכן אליו כראוי. כתוצאה מכך נגרם לו נזק תדמיתי ונזק נפשי. הראיון נערך בשנת 2006, אך התובע הגיש את תביעתו רק בשנת 2014. הנתבעת מבקשת לסלק את התביעה על הסף בשל התיישנות ושיהוי. הבקשה לסילוק על הסף נדחתה, עם זאת בית המשפט קבע שלנתבעת עדיין נשמרת הזכות לטענת התיישנות ושיהוי בהמשך ההליכים. פסק הדין ניתן ביום י"ד בניסן תשע"ד (14.4.2014).

פסק דין מזרחי טפחות-

התביעה הוגשה על סך כ-1.2 מיליון שקל, עקב יתרת חוב שלטענת הבנק נותרה ללווים, שבשנת 1997 נטלו הלוואה על סך 1.6 מיליון שקל והיו אמורים לכסות אותה בתשלומים חודשיים עד שנת 2023.

בסופו של דיון בימ"ש קיבל הבקשה לסילוק התביעה על הסף, וחייב את הבנק בשכ"ט עו"ד בסך 30,000 שקל. בתוך כך השופט הוסיף שכשמדובר בבנק, הרי שביהמ"ש מצפה ממנו לגלות בקיאות במלאכת גביית חובות.

ספרות אקדמאית-מאמר בנושא-מאמרם של עו"ד דפנה

פישר ועו"ד רפאל יולזרי (בנוסף)

תביעות רבות מוגשות מידי יום לבתי-המשפט. תביעות אלה יכולות לכלול גם סעד כספי, כלומר דרישה לתשלום כספי, לרבות כדמי נזק.

טענת הגנה שכיחה של הנתבעים הינה טענה, לפיה עילת התביעה של התובע התיישנה, ומשכך יש לסלק את התביעה נגדם על הסף (בלי לקיים דיון ארוך לגופו של עניין).

מתי נולדה עילת התובענה. מקובל, כי היום שבו מתגבשות לראשונה העובדות המהותיות המזכות את התובע בסעד המבוקש על ידו, הוא מועד היוולדה של העילה.

ככלל, יש להשעות את תקופת ההתיישנות מקום בו אדם אינו יכול להגיש תביעה, וחוק ההתיישנות מכיר בשורה של מקרים בהם אין "באפשרותו של התובע להגיש את תביעתו, או שאין זה סביר לצפות ממנו לעשות כן".

בנוסף, בתי-המשפט הכירו בכך שיש לבחון גם אם היה בידי התובע כוח תביעה מהותי-ממשי, המאפשר לו לעתור לבית המשפט ולזכות בסעד המבוקש. כוח תביעה זה מותנה בקיומה של עילת תביעה קונקרטית, וביכולתו הממשית והדיונית של התובע לפנות לבית המשפט ולקבל את מבוקשו, ללא מניעה אובייקטיבית להגיש את התובענה, וללא צורך להמתין להכרעה שיפוטית קודמת בעניין קשור.

בשני הליכים שנוהלו על-ידינו בחודשים האחרונים בבית-המשפט העליון, אשר עסקו בבקשות לסילוק כל אחד מההליכים על הסף מחמת התיישנות, לכאורה, של עילת התביעה, שבה וחוזקה ההלכה, לפיה לצורך תחילת מירוץ ההתיישנות, אין די בקיומה של זכות תביעה מושגית, אלא נדרש קיומה של עילה קונקרטית שמכוחה יוכל התובע, הלכה למעשה, לפנות לבית-המשפט, להגיש את תביעתו, ולזכות בסעד המבוקש בה. במילים אחרות, מדובר במועד שבו הבשילה עילת תביעתו של התובע, לרבות יסוד הנזק שבה.

דמיון נוסף שנמצא בשתי הפסיקות הללו, הוא גם בחיזוק שתי הלכות השלובות זו בזו:

האחת, ההלכה לפיה סילוק תביעה על הסף ייעשה בדרך כלל במשורה, שכן ראוי ליתן לתובע הזדמנות לברר את תביעתו לגופה, על מנת להגשים את זכות הגישה לערכאות, שהינה זכות יסוד-חוקתית במשפט הישראלי.

השנייה, הגישה המושרשת, שלפיה יש לפרש את החוק באופן שמאריך את תקופת ההתיישנות. בעניין זה נבהיר, כי סילוק תביעה על הסף מחמת התיישנות מחייב לא אחת עריכת בירור עובדתי. לעיתים קרובות בירור כזה ראוי שייעשה במסגרת בירור התביעה כולה ולא בנפרד, שכן במצבים עובדתיים מורכבים, לעיתים קרובות התמונה העובדתית בסוגיה מסוימת (כגון התיישנות) מתבררת באופן מיטבי רק כאשר הנתונים העובדתיים הכוללים, הנוגעים למכלול המחלוקות, מונחים בפני בית-המשפט.

סיכומו של דבר, בקשות לסילוק על הסף מחמת התיישנות תתקבלנה רק אם יוכח בבירור, שבמועד הגשת התביעה, עילת התביעה הקונקרטיית של התובע הבשילה במלואה והתקופה בה תביעה מתיישנת חלפה.

עמדת המשפט העברי

המשפט העברי אינו מכיר במושג ההתיישנות, והוא אינו מגביל בדרך כלל את הזמן שניתן להגיש בו תביעה. וכן נפסק בשולחן ערוך

כשהמלוה מוציא שטר חוב מקויים, אומרים ללוה: שלם. אפילו שהיה כמה שנים ולא תבעו, אין אומרים: מחל לו כיון ששהה כל כך שנים ולא תבעו. ואפילו שמענו שנתיאש מהחוב לגמרי, ואמר: ווי ליה לחסרון כיס - אינו יאוש.

העובדה שסבר הנתבע שלאחר זמן כה רב לא ידרוש עוד התובע את זכויותיו וכלכל את צעדיו על פי הנחה זו, אין בה כשלעצמה כדי לבטל את החיובים המוטלים עליו. המשפט העברי מעדיף את האמת המשפטית על פני הסדר המשפטי ומאפשר לתובע לעמוד על זכויותיו על אף הפגיעה ביציבות המשפטית שהחייב מצפה לה. כך הוא הדבר גם באשר לטיעון שמערכת המשפט אינה צריכה להקדיש מזמנה לטיפול בבעיות מן העבר הרחוק. טיעון זה תקף במערכת המשפט האזרחית הרואה את עיקר תפקידה ביישוב סכסוכים, ולכן אין לה להידרש לסכסוך שכבר אבד עליו הכלח. לטיעון זה אין מקום במערכת המשפט העברי, שהרי מטרתו הראשונה היא גילוי האמת המשפטית. על האמת לצאת לאור, גם אם מדובר בסכסוך ישן שכבר אינו חריף כשהיה.

אמנם, שיהוי בהגשת התביעה פועל לרעת התובע, משום שהוא מעורר את החשד שמא השהה את התביעה ממניעים לא כשרים. לכן, לפני שיינתן לתובע מבוקשו, עליו להפריך את החשד הזה. וכן נפסק בשולחן ערוך

צריך לעשות הדין דרישה וחקירה בשטרות ישנים שמוציאים אותם, למה לא תבעו עד עתה, אם יראה לו צד רמאות, כדי להוציא הדין לאמיתו.

לעתים מעידה השהיית התביעה שמחל התובע על זכויותיו. אך, כאמור, אין בעצם השהייה כדי למנוע מן התובע לפנות לבית הדין.

עולה אפוא שהמשפט העברי מכיר בשהייה תביעה כמכשיר לחקר האמת, אך אינו מקבל את ההתיישנות כמוסד שתפקידו להביא לסדר משפטי וחברתי.

סתירת הדין ועקרון סופיות הדין:

אחת מאשיות שיטת המשפט האזרחי הוא עקרון סופיות הדין. לאחר שנפסק הדין והסתיימה התקופה שניתן לערער בה עליו, פסק הדין נעשה מוחלט ואינו ניתן עוד לשינוי. עיקרון זה תקף לא רק כשאחד מן הצדדים מבקש לשנות את פסק הדין עקב השתנות ההלכה בעניין, אלא אף כשאחד מן הצדדים יכול להוכיח שפסק הדין התקבל על סמך עובדות שהתבררו לאחר מכן כמוטעות, כפי שקבע בית המשפט. וזה לשונו:

הכלל הוא שגילויי ראיה חדשה בלבד, להבדיל מהתהוותן של נסיבות חדשות, בעניינים שהיו שנויים במחלוקת בהליכים קודמים, אינו מהווה תשובה להגנה של *Judicata Res*.

תכליתה של הוראה זו ברורה היא. אילו ניתן היה לערער על פסקי דין ולשנותם לאחר זמן, לא ניתן היה להגיע לעולם לסופיות משפטית מוחלטת, והצד הזוכה במשפט לא היה בטוח לעולם שלא יתגלו בעתיד עובדות חדשות שיביאו לשינוי פסק הדין.

לא כן הדבר במשפט העברי. המשפט העברי מכיר במצבים שניתן לסתור את הדין בכל זמן. ההלכות המאפשרות את סתירת הדין ארוכות הן ופרטיהן מרובים, ואין כאן מקום להאריך בהן. משום כך, נסתפק במסגרת דיונונו בהבאת כללי הדיון הנהוגים בבתי הדין הרבניים כפי שנקבעו בתקנות הדיון של הרבנות הראשית לישראל.

תקנה קכ"ח לתקנות הדיון מאפשרת לבית הדין ליזום דיון מחודש אם הוא חושש שטעה בפסק דינו. בניגוד להלכה התלמודית, ולפיה רק הצדדים יכולים לבקש לסתור את הדין, מעבירה תקנה זו את היזמה לשינוי פסק הדין לידי בית הדין. מקורה של סטייה זו בעובדה שלגבי טעות בהלכה מאפשרות תקנות הדיון להגיש ערעור לבית הדין הרבני הגדול. הקמת ערכאה לערעורים במשפט העברי באה רק בעקבות הקמת מערכת בתי הדין הדתיים בישראל וכמעט שלא הייתה קיימת במערכת המשפט העברי בתקופות קדומות יותר.

תקנה קכ"ט מאפשרת לבעל דין לבקש לסתור את הדין "על סמך טענות עובדתיות או ראיות חדשות שלא היו ידועות לו בדיון הקודם" ואף כאן, כבתקנה קכ"ח, האפשרות לסתור את הדין אינה מוגבלת בזמן.

לאור כל זאת, יש לשאול מדוע המשפט העברי מתיר לסתור את הדין גם לאחר הכרעת הדין ולאחר זמן רב, דבר היוצר חוסר ודאות משפטית ומביא להתדיינויות מיותרות בעניינים שכבר מוצה הדיון בהם. לעניין זה, יפים דבריו של פרופ' אליאב שוחטמן. וזה לשונו:

גישתו השונה של המשפט העברי נובעת מאופייה של שיטת משפט זו כשיטת משפט דתית ומחובתו הדתית של הדיין לדון דין אמת. במילוי תפקידו השיפוטי אין הדיין ממלא רק פונקציה של בורר בסכסוך שבין איש לרעהו, אלא ממלא גם חובה כלפי שמיא.

הדברים שאמרנו לעיל בעניין מוסד ההתיישנות תקפים גם כאן ואף ביתר שאת. מערכת משפטית שתפקידה העיקרי ליישב סכסוכים אינה צריכה להידרש לסכסוך שכבר נפתר. אדרבה, פתיחתו המחודשת של התיק תתרום רק לחידוש הסכסוך. לעומת זאת, מערכת הרואה את עיקר תפקידה בגילוי האמת המשפטית אינה יכולה להותיר על כנו פסק דין מוטעה ואינה צריכה להירתע מלפתוח אותו ולדון בו מחדש.

לפי המשפט העברי, אסור לשפוט אדם שלא בפניו אף אם מדובר בתביעות אזרחיות. ואם הנתבע אינו מתייצב מרצונו לדיון, בית הדין מפעיל סנקציות שיביאו אותו לשערי בית הדין. נתבע שקיבל הזמנה לדיון ואינו מגיע לדיון שנקבע מבזה את בית הדין. ואם השתכנע בית הדין שאין לנתבע סיבה מוצדקת שמנעה ממנו להתייצב, הוא מנדה את הנתבע עד שיתייצב לדיון. בימינו, כשסנקציית הנידוי אינה יעילה כפי שהייתה בעבר, תקנות הדיון מאפשרות לבית הדין לקבל את התביעה מבלי להזדקק לתשובת הנתבע. ואולם גם היום משתמשים בתי הדין באפשרות זו רק לאחר שלא הועילו האמצעים האחרים להבאת הנתבע לבית הדין.

לאור האמור לעיל, מובנת גישתו של המשפט העברי בעניין. אמנם פסיקת הדין על סמך טענות התובע יעילה יותר, משום שהיא מבטלת את הצורך לנקוט באמצעים לכפיית הנתבע להתייצב בפני בית הדין, אך אין ספק שהיא סוטה מן האמת המשפטית. אילו היה הנתבע מתגונן, קרוב לוודאי שהיה יכול להעלות טענות להגנתו, ופסק הדין שהיה מתקבל היה שונה במקרים רבים מפסק דין שקיבל את עתירות התובע במלואן משום שהצד השני לא השיב עליהן.

השוואה בין המשפט

הישראלי לבין המשפט

העברי

כעת, לאחר שהצגתי את הגישות השונות של שני סוגי המשפט- העברי והישראלי לעבירת האלימות במשפחה, אשווה בין שני סוגי המשפט,

אחד הדברים שבלט ביותר בקריאת העבודה היה הפער המשמעותי בין התייחסות המשפט הישראלי ולבין התייחסות המשפט העברי לנושא ההתיישנות.

לעומת המשפט הישראלי, המשפט העברי לא הכיר בעיקרון כללי של התיישנות. הכלל ששלט בו מימים זולת שני חריגים: שמיטת חובות בשנת שמיטה ותביעה ימימה הוא ש"בעל חוב גובה לעולם", של אלמנה את כתובתה בחלוף עשרים וחמש שנה ממות בעלה. החל מהמאה השלוש- עשרה ואילך הכיר המשפט העברי בהתיישנות במידה מסויגת. מהמאה השבע- עשרה ואילך נתקבל בחלק מקהילות ישראל, על דרך של תקנה ומנהג, כי ההתיישנות פוסלת את מהימנותן של ראיות התביעה. מהמאה התשע- עשרה ואילך נתקבל העיקרון, אולם רק כחסם דיוני של זכות התביעה ולא הפקעה של הזכות המהותית.

נגענו בקצה המזלג בדוגמאות אחדות הממחישות את המשקל הרב שהמשפט העברי מעניק לפסיקת הדין לאמיתו. ניתן היה להוסיף עליהן כהנה וכהנה, אלא שקצר המצע מהשתרע. ראינו כיצד השאיפה לחקר האמת מסרבלת לעתים את הליכי המשפט ובאה על חשבון סדרי הדין והחברה, עד שאף במשפט העברי ניתקנו תקנות שהאמת נדחית בהן מפני שיקולי פרוצדורה. לעומת זאת, המשפט הישראלי מדגיש את המטרה של שמירה על סדרי המשפט והחברה, אלא שאף הוא מכיר בעובדה שלעתים "יש להעדיף את החתירה לגילוי האמת... על פני דבקות בפורמליזם" עולה אפוא כי ההבדל בין שתי שיטות המשפט הללו אינו בתפישה שונה בשאלת תפקידו של המשפט אלא במשקל שמעניקה כל אחת מהן לדין הפרוצדורלי לעומת הדין המהותי.

בהשוואה זו נוכל לראות כי המשפט הישראלי מכיר בהרבה מהמשפט העברי בחוק ההתיישנות.

סיכום

מילים אלו אני מקליד לאחר שסיימתי את כתיבת העבודה במלואה, אני יכול לומר בפה מלא שלמדתי רבות, קראתי הרבה ועכשיו אני מרגיש שאני מכיר את הנושא לעומק. נהנתי בכתיבתה, הנושא שנבחר מההתחלה מאוד עניין אותי ולכן לכל אורך העבודה חיוך היה מרוך על פניי.

נושא ההתיישנות הוא מעניין מאוד ובהחלט עלה על הצפיות הרבות מתחילת העבודה.

בנוסף, גיליתי שההתיישנות, נושא שלכאורה "שולי" בעולם המשפט מכיל בתוכו כל כך הרבה סייגים וסוגים שונים של סעיפים ו-"תתי חוקים". מרוצה מעבודתי ומאושר שנפל בחלקי לבצע עבודה זו.

אני שמח שנבחר נושא זה ויודע שהוצאתי ממנו את המקסימום, בדיוק כמו שהוא הוציא ממני.

ביבליוגרפיה:

עמדת המשפט הישראלי, התפתחות החוק במהלך השנים, תקופות ההתיישנות במשפט האזרחי-הכללי וחריגיו, כלל מועד היוצר העילה המתיישנת וחריגיו, התיישנות חישוב התקופה.

טל חבקין, התיישנות (2014) באתר nevo.co.il

עמדת המשפט העברי.

אתר דעת <http://www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/289-2.htm>

פסק דין קשת

פורסם באתר נבו [/https://www.nevo.co.il](https://www.nevo.co.il)

פסק דין מזרחי טפחות

מתוך אתר פסק דין-<https://www.psakdin.co.il>

ספרות אקדמאית-מאמר בנושא

מתוך אתרו של גדעון פישר-www.fisher-lawfirm.com

מקורות נוספים שמהם למדתי עוד על החוק:

טל חבקין, התיישנות (2014) - פרק ד שיקולי מדיניות ופרק ה הסדרי ההתיישנות

בישראל.

ירון אליאס, דיני ביטוח (דין וביטוח הוצאה לאור, מהדורה שלישית, 2016) - עמודים

5-9.

אורי גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי (מהד' 11, 2013) - סימן ב, סעיפים רלוונטיים

מחוק ההתיישנות.